

TARTU ÜLIKOOLI VILJANDI KULTUURIAKADEEMIA JA
EESTI MUUSIKA- JA TEATRIAKADEEMIA

Pärimusmuusika ühismagistriõppekava

Karoliina Kreintaal

**TORUPILLILUGUDE JÄLJENDAMINE VIULIL 1936.-1938.
AASTA HELISALVESTISTE NING "TORUPILLI JUSSI TRIO"
ANSAMBLI NÄITEL**

Loomingulise magistrieksami kirjalik osa

Juhendaja: vanemteadur Žanna Pärtlas, PhD

Tallinn 2016

ABSTRAKT

Karoliina Kreintaal

Torupillilugude jäljendamine viiulil 1936.-1938. aasta helisalvestiste ning Torupilli Jussi Trio ansambli näitel

The imitation of bagpipe tunes on the fiddle based on the music of Torupilli Jussi Trio and archive recordings from 1936.-1938

Loomingulise magistritöö kirjaliku osa eesmärk on uurida läbi ajaloolise konteksti ning oma kogemuste torupillimängu imiteerimist viiulil. Tegemist on eesti rahvapärase viulimuusika žanriga, mis tekkis 18. sajandi lõpus torupilli taandudes viiuli ees ning eksisteerib ka tänapäeval, sh Torupilli Jussi Trio esituspraktikas. Töö esimese peatüki ajaloolise uuringu aluseks olen võtnud 1936.-1938. aastal plaadistatud viiuldajate torupillilood, mis on säilitatud Eesti Rahvaluule Arhiivis. Helisalvestiste ja noodistuste põhjal analüüsin viiuldajate mängumaneeri ning torupilli kõla imiteerimise võtteid. Teises peatükis teostan oma ansambli Torupilli Jussi Trio esituspraktika analüüsi. Eksperimendi käigus saadud helisalvestiste abil uurin Juhan Maakeri loo “Pill ütleb, pidu lõppeb” esitust ansambli liikmete poolt. Analüüsi põhiliseks eesmärgiks on oma intuiitse tegevuse teadlikuks muutmine. Samuti kirjeldan võrdleva analüüsi abil torupillimuusika interpreteerimise võimalusi viiulil.

Märksõnad: viiul, torupill, jäljendamine, Juhan Maaker, “Torupilli Jussi Trio”

SISUKORD

ABSTRAKT	2
SISSEJUHATUS	5
1. VIULDAJATE MÄNGITUD TORUPILLILUGUDE MÄNGUSTIILI ANALÜÜS 1936-1938. AASTA HELISALVESTISTE PÕHJAL	7
1.1 Torupillirepertuaar traditsiooniliste viuldajate esituses: ajalooline ülevaade.....	7
1.2 Analüüsitavate palade iseloomustus.....	8
1.2.1 „Torupillivalts“ Aleksander Aaviksoo ja Hindrek Pukki esituses.....	9
1.2.2 „Torupillitükk“ Ott Hiio ja Kristjan Joakiti esituses.....	10
1.2.3 „Torupillivalts“ Juuli Oti esituses.....	10
1.3 Mängustiili analüüs.....	12
2. TORUPILLILUGUDE INTERPRETEERIMINE TORUPILLI JUSSI TRIO PRAKTIKAS	14
2.1 Torupilli Jussi Trio loominguline tegevus.....	14
2.1.1 Ansambli tutvustus.....	14
2.1.2 Repertuaari moodustamine.....	15
2.1.3 Seadete loomise põhimõtted.....	16
2.1.4 Lugude loomise tööprotsess.....	17

2.2 “Pill ütleb, pidu lõppeb” loo analüüs.....	17
2.2.1 Originaalsalvestis.....	18
2.2.2 Loo seadmise plaan.....	19
2.2.3 Versioonide võrdlus.....	20
KOKKUVÕTE.....	22
ALLIKAD.....	24
KIRJANDUS.....	26
LISAD.....	27
<i>LISA 1. Noodistused 1936-1938. aasta helisalvestistest.....</i>	<i>27</i>
<i>LISA 2. Noodistused Juhan Maakeri loost “Pill ütleb, pidu lõppeb”.....</i>	<i>35</i>
<i>LISA 3 CD helinäidetega.....</i>	<i>38</i>

SISSEJUHATUS

Käesolev loominguline magistritöö käsitleb Eesti torupillilugude jäljendamist viiulil nii ajaloolises kui tänapäevases kontekstis, viimast läbi minu oma praktilise kogemuse interpreedina. Tegu ei ole mitte niivõrd teadusliku uurimusega etnomusikoloogia valdkonnas, vaid loomingulise magistrieksami ühe osaga.

Töö üheks eesmärgiks on leida kirjandusest ning arhiivisalvestistelt infokilde, mis käsitlevad Eesti torupillirepertuaari jäljendamist viiulil. Selleteemalisi uurimistöid või artikleid, mis keskenduksid vaid nimetatud muusikažanrile, minu teada varem tehtud ei ole. Teiseks oluliseks eesmärgiks on eneserefleksioon, kuna ma analüüsin iseenda ning oma ansambli Torupilli Jussi Trio liikmete mängusalvestisi torupillimängija Juhan Maakeri loost “Pill ütleb, pidu lõpeb”. Leian, et just see on antud töö üks olulisemaid ning aktuaalsemaid punkte, andes mulle interpreedina võimaluse süveneda nüanssidesse, mis saavad muuta minu mängu teadlikumaks ning detailiderohkemaks.

Minu loomingulise magistritöö kirjalik osa põhineb kvalitatiivsel uurimismeetodil, milleks olen kasutanud helisalvestiste muusikalist analüüsi, ja eksperimendil. Selleks, et saada põhjalik ülevaade arhiivisalvestistel kõlavatest nüanssidesse, teen kolme uuritava pala kohta noodistused, mis asuvad töö Lisas (vt lisa 1). Esmalt analüüsin 1936.-1938. aastate ERA salvestisi viiuldajatest, kes mängivad torupillilugusid. Tähelepanu pööran järgmistele aspektidele: loo vorm ja motiivilisus, rütm, helirida, harmoonia, burdooni kasutamine, varieerimine jms. Magistritöö aktualiseerimiseks keskendun lisaks ajaloolisele kontekstile ka isiklikule loomingulisele tegevusele, uurides oma ansambli Torupilli Jussi Trio mängumaneere ning -võtteid. Analüüsi teostamiseks olen läbiviinud eksperimendi - kõik ansambli liikmed salvestavad oma partiid loost “Pill ütleb, pidu lõpeb” (ühe läbimängu ulatuses). Selleks, et võimalikult lähedaselt järele aimata reaalselt kontserdisituatsiooni, kuulatakse kõrvaklappidest loo plaadil

ilmunud salvestist ning mängitakse samaaegselt sellega kaasa, salvestades oma pillimängu. Järgnevalt noodistan ma kõigi ansambli liikmete salvestised ning teostan analüütilise noodistuse, asetades kõigi partiid ja Juhan Maakeri originaalsalvestise noodistuse üksteise alla. Selline transkribeerimise meetod aitab mul hõlpsalt välja selgitada, kas ja mille poolest erinevad Torupilli Jussi Trio muusikute mängitavad partiid üksteisest ning Juhan Maakeri mängust. Kindlasti on siin oluliseks märksõnaks improvisatsioon ning varieerimine.

Võrdleva analüüsi tulemusena selgitan välja, milliseid sarnasusi leidub pea 100 aastat tagasi salvestatud torupilli imitatsioonides ja Torupilli Jussi Trio liikmete mängus ning millised on ansambli praktikas veel kasutamata vanade viiuldajate mänguvõtted ning -maneerid, millest me varem teadlikud polnud.

Minu loomingu magistritöö teiseks osaks on 2. juunil Tartus Karlova teatris aset leidev magistrikontsert, mis on tihedalt seotud käesoleva uurimusega. Pea kolmandiku minu kontserdikavast moodustavad torupillilugude imitatsioonid - seda nii viuli- kui torupillirepertuaari näol. Kontserdil osaleb ka Torupilli Jussi Trio, kellega esitame nii varasemalt ansambli repertuaari kuulunud lugusid, kui spetsiaalselt magistrikontserdiks ette valmistatud palasid, kus me imiteerime torupillilugusid.

Töö on jaotatud kahte peatükki: esimeses peatükis annan ajaloolise ülevaate ning analüüsin viiuldajate mängitud torupillilugusid 1936.-1938. aastal helisalvestatud ERA plaadistuste põhjal. Teises peatükiks keskendun oma ansambli Torupilli Jussi Trio mängumaneeridele ning eneserefleksioonile, võttes aluseks Juhan Maakeri pala "Pill ütleb, pidu lõpeb" ERA helisalvestise ja selle põhjal tehtud ansambli versiooni.

1. VIIULDAJATE MÄNGITUD TORUPILLILUGUDE MÄNGUSTIILI ANALÜÜS 1936-1938. AASTA HELISALVESTISTE PÕHJAL

1.1. Torupillirepertuaar traditsiooniliste viiuldajate esituses: ajalooline ülevaade

Tõenäoliselt levis torupill eestlaste seas 13. sajandil või hiljem sakslaste või rootslaste vahendusel, saavutades suure populaarsuse. 18. sajandi lõpus 19. sajandi alguses hakkas torupill taanduma eeskätt viiuli ja hiljem ka löõtspilli ees. Sellel üleminekuajal jõudis ta mõjutada uuemat pillimängustraditsiooni, tekitades lausa omaette instrumentaalset žanri - torupilli imiteerimist viiulil. (Jaago 2008: 49). Torupilli ajaloolisest jäljendamisest viiulil on näiteid nii helisalvestiste kui publitseeritud noodistuste näol.¹

Ka Anneli Kont-Rahtola väidab, et varasem eesti viiulimuusika repertuaar oli tugevasti mõjutatud torupillil mängitud vanematest lugudest, eriti tantsuviisidest (voortantsud, labajalavalsid jms) ning torupillimängu stiilist (Kont-Rahtola 2008: 97).

Samuti on esinenud viiuli ning torupilli koosmängu, kus on alust arvata, et koos mängiti just torupillirepertuaari. August Pulst kirjeldab oma mälestustes järgmist: "Koosõla väga hea ... Torupillimees sulges oma sõrmilise ja lugu mängis vaid viiul. Torupillimees tegi siis ainult bass-saadet kaasa. Sarnast koosmängu võib harva kuulda ja on seal võimalik, kus pillimehed lähestikku elavad ja oma pille siis ka ühiselt käsitavad" (Sildoja 2014: 131).

Torupilli imiteeriti ka ühel või kahel viiulil. Ühe viiuli mängu on Pulstile 1936. aastal elavalt kirjeldanud Häädemeeste viiuldaja Hendrik Grünberg: "Viiuli poogen võeti lahti, asetati keelte

¹ Vt nt http://eestiviul.rahvamuusika.ee/Torupilli_valts_290.htm

alla, siis hüüdsid vaid 2 keelt - "bass" ja "vint", "bassiga tehti torupillibassi toru ja vindil mängiti lugu"² (Sildoja 2014: 148). Kui torupilliviise esitati kahel viiulil, siis mängis üks viuldajatest meloodiat ning teine burdoonsaadet ühel või kahel keelel.

Torupilli ja viiuli põhirepertuaar erineb muusikalise stiili poolest. Üldiselt võib öelda, et torupillile on omased arhailised stiilijooned ja viiuli stiil on rohkem seotud Euroopa uuema tonaalse muusikaga. Torupillil esitati vanemaid rahvatantse nagu labajalavalss, voor- ja sõõrtantsud ning maagilise iseloomuga imiteerivad tantsud. Labajalavalssi meloodiad, mida mängiti torupillidel, olid lihtsa ülesehitusega, viisid olid peamiselt astmelise liikumisega ning ühe- või kaheosalise struktuuriga (Sildoja 2004: 30). Labajavalss oli vormilt vaba ja varieeruv. Varieerimine toimus motiivitasandil - pillimees järjestas ja kordas vabalt motiive ning sellest tekkiski vaba "ebareeglipärane" vorm (Mägi 2002: 14).

Viiuli põhirepertuaariks olid uuemad rahvatantsud (neid nimetatakse ka seltskonnatantsudeks), mis tulid 19. sajandi algupoolel. Nende hulgas on polka, polkamasurka, galopp, reinlender, valss, marss ja eritantsud. Neile olid omased kvadraatne vormistruktuur (st 8-taktilised perioodid ja 4-taktilised laused), meloodia aluseks oli harmooniline skeem, meloodias esines palju liikumist mööda akordiheliseid ning rütm oli mitmekesisem. Selliste tantsude mängimiseks oli viiul torupillist esitustehniliselt palju sobivam (Kont-Rahtola 2008: 97).

Torupilli imiteerimine viiulil on eriline žanr, kus toimub torupilli- ja viiulimuusika stiilide segunemine. Võib oletada, et esitatavad meloodiad olid struktuuri poolest lähemad torupilli vanemale repertuaarile, kuid viiuli teised tehnilised võimalused pidid mõjutama mängumaneeri.

1.2 Analüüsitavate palade iseloomustus

Minule teadaolevaid helisalvestisi, kus viiulil mängitakse torupillilugusid, olen siiani ERA arhiivist leidnud paarkümmend. Selleks, et anda repertuaarist mõningane ettekujutus, valisin

² *Bass* tähendab antud kontekstis burdooni ning *vint* loo meloodia mängimist

helinäidete seast välja 3 eriilmelist pala, mille transkribeerisin ning teostasin analüüsi. Materjali valides lähtusin burdooni olemasolust, mistõttu on kaks valitud pala mängitud kahel viiulil.

Väljavalitud lugudeks osutusid:

1. 1938. aastal Tori khk viiuldaja Aleksander Aaviksoo ning Saarde khk Hindrek Pukki mängitud „Torupillivalts“
2. 1937. aastal Urvaste khk viiuldajate Ott Hiiopi ja Kristjan Joakiti mängitud „Torupillitükk“
3. 1936. aastal Kolga-Jaani khk viiuldaja Juuli Otti mängitud „Torupillivalts“

Järgnevalt iseloomustan nende kolme pala muusikalist struktuuri ning seejärel mängustiili, üritades leida spetsiifilisi jooni, mis on omased torupilli imiteerimisele viiulil. Kolme loo minu poolt tehtud noodistused asuvad Lisas 1.

1.2.1 „Torupillivalts“ Aleksander Aaviksoo ja Hindrek Pukki esituses

„Torupillivalts“ on esitatud duetina, kus Aleksander Aaviksoo mängib meloodiat ning Hindrek Pukk burdoonisaadet. Pala on $\frac{3}{4}$ taktimõõdus, kasutatud peamiselt veerand- ning kaheksandiknoote. Salvestatud on 7 läbimängu, kus läbimäng on 2-osaline (noodistuses tähistatakse A ja B osa). 1. ning 4.-7. läbimängudes on osade pikkus võrdne – 4 takti (mõlemad osad), 2. ja 3. läbimängus on B-osa pikendatud kahe takti võrra. Loo viis koosneb 2-taktilistest motiividest. Nii A- kui B-osas on kaks 2-taktilist motiivi, mille vaheldumise skeemiks on $a-a_1-b-b_2$. B-osa pikendus toimub ühe 2-taktilise motiivi lisamisega. Väikeste motiivide kordused viitavad vanemale muusikastiilile. Viisis on üsna selgesti tajutav harmoonia, mille tunnuseks on liikumine mööda kolmkõlaheliseid. Motiivi a oletatav harmoonia on T-D-T ning b -motiivil D-T. See, et A-osa motiivid algavad toonikaga ja B-osa motiivid dominandiga, on iseloomulik kaheosalisele vormile.

Pala on mängitud D-duuris, helirida on diatooniline ning 7-astmeline – *cis-d-e-fis-g-a-b*, mille teeb eriliseks järjekindlalt kasutad *b*-noot. Kõikide läbimängude B-osade meloodia, välja arvatud viimane, ei lõpe toonikas, vaid III astmel, mis teeb loo vormi avatuks.

Burdoon on *d*-noodil ehk toonikal ja burdooni vahetamine toimub juhuslikes kohtades ning ei ole sõltuvuses vormiehitusest.

1.2.2 „Torupillitükk“ Ott Hiiopi ja Kristjan Joakiti esituses

„Torupillitükk“ on esitatud kahel viiulil, kus Ott Hiiop mängib loo viisi ning Kristjan Joakit burdooni. Taktimõõduks on 2/4, salvestatud on kolm läbimängu. Läbimängud on kaheosalises vormis, kus A- ja B-osa ei ole pikkuselt võrdsed. A-osa on 4 takti ning B-osa 8 takti. Meloodia koosneb 2-taktilistest motiividest – *a-a₁-b-b₁-b-b₁*. Seesugune lühikestest motiividest koosnev muusikaline materjal viitab vanemale tantsumuusika stiilile. Ka selle pala puhul on harmoonia aimatav, kuid mitte nii ilmselt, kui eelmises palas. Kuigi seda saaks harmoniseerida toonika ja dominandiga, pole meloodias kuskil otsest vihjet dominandile - kogu viisi võib ette kujutada toonika harmooniaga. Selge dominandi puudumine tekitab tunde, et tegu on vanema viisiga.

„Torupillitükk“ on mängitud D-duuris, helirida on diatooniline ning 6-astmeline – *d-e-fis-g-a-h*. Helireas ei ole juhtheli *cis*, mille puudumine nõrgendab pala seost funktsionaalharmooniaga.

On huvitav, et kuigi loo meloodia on D-duuris, mängitakse burdooni *g*-noodil, mis on D-duuri suhtes subdominant. Ainult kolmandas läbimängus mängib viiuldaja *d*-burdooni, aga B-osa teisel poolel läheb tagasi *g*-burdoonile. Võib oletada, et burdoonimängijale oli burdooni olemasolu olulisem, kui selle laadiline asukoht. Sellist “harmoniseerimist” esineb ka torupillimuusikas.

1.2.3 „Torupillivalts“ Juuli Oti esituses

„Torupillivaltsi“ taktimõõduks on ¾ ning salvestatud on viis läbimängu, kus läbimäng on 2-osaline (osad on tähistatud A ja B). 1., 2. ning 4. läbimängu osade pikkus on võrdne –

8-taktiline A-osa ning 8-taktiline B-osa. 3. läbimängus on B-osa pikkuseks neli takti, 5. ehk viimases läbimängus B-osa puudub, mistõttu lugu lõpeb A-osaga. A-osa koosneb kahest korduva struktuuriga lausest, mis erinevad ainult kadentside poolest (4. ja 8. takt). Samuti koosneb ka B-osa kahest variantselt korduvast lausest, mille erinevus on lausete kolmandates taktides. 4. läbimängus on kordus täpne.

Lugu on G-duuris, helirida on diatooniline. Meloodia ulatus on oktav, pala üldine ulatus on kaks oktavat. Viisis on üsna selgesti tajutav harmoonia, mille üheks tunnuseks on liikumine mööda kolmkõlahelisisid. Kui A-osa motiivid algavad toonikaga, siis B-osa motiivid algavad subdominandiga, mis viitab sellele, et tegemist on arendava ja lõpetava osaga. Meloodiat on lihtne harmoneerida. A-osa lause harmooniline skeem on T-T-D-T (1. taktis võib toonika asemel ette kujutada ka subdominanti). B-osa 1. lause skeem on S-T-S-T, kuigi subdominandi takte võib tõlgendada ka dominandi taktidena. 2. lause harmooniline skeem on S-T-D-T. Kõik 4-taktilised laused lõpevad toonikaga, st poolkadentsi ei ole.

Rütmimustrites domineerivad veerandnoodid, mille poolest see erineb teistest torupillivaltsidest (“Torupillivalts” Aaviksoo ja Puki esituses ning “Torupillitükk” Hiiopi ja Joakiti esituses).

See pala on mängitud soolona, siin ei ole järjekindlat burdooni, kuid esitaja üritab tihendada faktuuri topeltnootidega. Selleks kasutab ta nii viiuli lahtisi keeli, kui ka sõrmega mängitud helisisid. Üldjuhul asuvad lisahelid meloodia all ja moodustavad meloodiaga erinevaid intervale tertsisist oktavini. Kõige sagedamini esinevad kvindid, mida võib seletada mängutehnilise mugavusega.

* * *

Kolme analüüsitud pala kohta võib teha järelduse, et nende muusikalises stiilis segunevad vanema ja uuema stiili jooned. Uuema stiili tunnuseks on viiside harmooniline tagapõhi ning osalt kvadraatne ehitus. Samas ei ole harmoonia igal pool ühetähenduslikult määratav, osade pikkus varieerub, mis viitab arhailisele improvisatsioonilisusele, ja vormi põhiliseks ehitusmaterjaliks on lühikesed motiivid. Samuti esineb tonaalsele muusikale mitteomaseid jooni heliridades (pean silmas esimese pala, “Torupillivaltsi”, helirida).

1.3. Mängustiili analüüs

Analüüsidest kolme pala mängustiili, keskendun võtetele, mis võivad olla seotud torupillikõla imiteerimisega. Torupillile on omane katkematu helivoog ning tihe ja vali kõla, samuti burdooni kasutamine. Minu tähelepanekute järgi kasutavad viiuldajad nende omaduste saavutamiseks mängimist lahtistel keeltel, topeltnoote ja legaato štrihhi.

Oluliseks meetodiks torupillimuusika imiteerimisel on burdooni jäljendamine, kus viiuliduetis mängib üks viiuldajatest meloodiat ning teine tõmbab lahtisel keelel burdooni kaasa. On huvitav asjaolu, et burdoonimängijad (nii Hindrek Pukk kui Kristjan Joakit) kasutasid vaid ühte keelt burdooni imiteerimiseks, samal ajal, kui kahte keelt tõmmates moodustuks lahtistest keeltest kvint, mis sobituks hästi meloodiaga ning tekitaks ühtlasi ka jõulisema tämbri. On teada, et ka torupillimängijatel oli burdoone kokku kuni kolm. Torupilli Jussi Trios mängin ma burdoonsaadet pea alati kahel keelel, harva ühel keelel. Kuigi minu poolt välja valitud viiuliduodes mängiti burdooni ühel keelel, on teada, et külapillimehed on burdooni imiteeritud ka kahel keelel, kus kooskõla tekib ühe lahtise keele ning sellest kvardi kaugusel allpool asuva noodi samaaegsest mängimisest. Just nii on torupillilugu, labajalavalssi “Isa luige lugu”, mänginud Tori viiuliduo Mihkel Toom ning Mart Männimets 1936. aastal (Sildoja 2014: 38).

Mõlemad burdooni imiteerivad viiuldajad, nii Pukk kui Joakit, mängivad saadet pikki poognaid tõmmates, kus nad vahetavad poogna suunda vastavalt poognakäe liikumise kiirusele. Kummalgi mängijal ei tekkinud korrapärasust burdooni pikkusel ühe poogna suuna kohta, küll aga vahetati suunda alati takti esimesel löögil (välja arvatud Kristjan Joakit 6. taktis loos “Torupillitükk”, vt lisa 1). Oluliseks aspektiks on siinkohal ka poogna suuna muutmise tekkivad rõhud, mida Sildoja kirjeldab järgmiselt: “Kui poognakäsi hakkab liikuma allapoole, siis võib poognakäe loomulikust raskusest tingituna kõlada rõhulisem heli, kuid see ei ole seotud meloodiahääle meetriliste rõhkudega” (Sildoja 2004: 38).

Üks huvitavamaid tähelepanekuid burdooni mängimise kohta seisneb Joakiti mängitud burdoonsaates, kus D-duuris asetseva pala “Torupillitükk” mängimist alustab *g*-burdoonil, seejärel vaheldub *d*-burdoonile ning lõpetab loo taas *g*-burdoonil (vt lisa 1).

Kõikides analüüsitud lugudes leidub topeltnootide mängimist, ent kõige enam kasutab neid Juuli Ott oma palas “Torupillivalts”. Kuigi topeltnootide kasutamine on iseloomulik kogu Eesti rahvaliku viulimuusika ajaloolisele esitamisele, varieerudes vastavalt mängijale, julgen väita, et Oti rohke topeltnootide mängimine võis olla tingitud faktuuri tihendamise eesmärgist. Mitme keele kooskõlal tekib jõulisem heli, mis assotsieerub torupillile iseloomuliku burdooni olemasoluga.

Mis puudutab artikulasioonivõtete ja štrihhide kasutamist, siis tundub, et torupillile iseloomuliku katkematu heli imiteerimiseks on kasulik kasutada rohkem legaatot kui tavaliselt. Palas “Torupillitükk” on Ott Hiiop kasutanud legaato štrihhi terve loo vältel ning minu arvates just sellel eesmärgil. Teised lood ei erinenud artikuleerimise mõttes tavalisest viulirepertuaarist.

2. TORUPILLILUGUDE INTERPRETEERIMINE "TORUPILLI JUSSI TRIO" PRAKTIKAS

Nagu ansambli nimigi reedab, keskendub selle looming peamiselt torupilli lugude interpreteerimisele, võttes aluseks Hiiumaalt, Muda külast pärit kuulsa pillimehe Juhan Maakeri (1845-1930) ehk Torupilli Jussi repertuaar. Selles peatükis lähtun isiklikust praktikast ansambli liikme ning viiuldajana. Peatüki vältel käsitlen ansambli kogemusi torupillimuusika interpreteerimises viiulil, seostades neid ajaloolise kontekstiga, kus torupillirepertuaar viiuldajate esituses muutus iseseisvaks instrumentaalžanriks.

2.1 "Torupilli Jussi Trio" loominguline tegevus

2.1.1 Ansambli tutvustus

Ansambli asutamise idee pärineb torupillimängijalt Cätlin Mägilt, kes oli minu ning Eeva Talsi eriala õppejõud Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia ning Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriakadeemia pärimusmuusika interpretatsiooni ühisõppekaval 2012/2013 õppeaastal. Just erialatundide ning praktilise mängimise raames avastatud uudne ning huvitav helikeel andis Mägile ajendi uue ansambli loomiseks, sest pillilugude kasutamine vaid õpingute kontekstis tundus olevat potentsiaali kaotsimineks. Ansambli koosseisus on Cätlin Mägi, kelle peamiseks instrumendiks on torupill ja kaks viiuldajat - Eeva Talsi ja mina.

Erialatundides tegeldi Mägi initsiatiivil vaid Juhan Maakeri repertuaariga, mida peetakse üheks huvitavaimaks ning keerukaimaks lugude kogumiks Eesti pärimuslikus instrumentaalmuusikas. Maakeri lugude uurimisväärtus on lisaks pillimehe oskuslikule torupillikäsitlusele ning väljendusrikkusele tingitud ka salvestusprotsessi ajastatusest: 1921. aastal Cirillius Kreegi poolt

läbi viidud helisalvestamine oli üks varasemaid omataoliste seas. Nõnda varajased salvestised on suurepäraseks näiteks ning eriliseks "pärliks" nii vanemast torupillimuusikast kui ka vanemast eesti tantsumuusikast.

2012. aastal ellu kutsutud ansambel sai omale nimeks Torupilli Jussi Trio, viidates selgelt oma eeskujule ning pärimusmuusika žanrile, mille alla liigitada soovitakse. End pärimusmuusikakollektiiviks määratlev trio andis oma debüütplaadi välja 2013. aasta suvel, misjärel olime sagedased esinejad nii tantsuõhtutel kui ka kontserdilavadel. Lisaks rohketele esinemistele kodumaa festivalidel, on väisatud ka Venemaad, Ungarit ning Lätit. Ansambli peamiseks eesmärgiks on läbi meisterliku pillimängu interpreteerida Torupilli Jussi loomingut. Viiulite ja torupilli kooslusele lisaks mängitakse ka hiiu kannedel, parmupillil, pikkvilel ning esitatakse erinevaid laululugusid.

2.1.2 Repertuaari moodustamine

Ansambli repertuaari valitakse palad peamiselt Juhan Maakeri 1921. aastal helisalvestatud ERA arhiivi kuuluva 38 pala ning SKS kogudes leiduva 8 salvestise hulgast. Lisaks torupillilugudele on Maakerilt salvestatud ka kolm torupilli imiteerimist häälega ehk *lututust*³, millest kõik on leidnud tee ansambli kavva. Repertuaari mitmekesistamiseks on kavasse võetud ka muid pärimuslikke laule ning instrumentaalpalu, eelistatult Hiiumaalt, kust oli pärit ka Torupilli Juss. Järgnevalt keskendun vaid Juhan Maakeri torupillilugudele.

Tavaliselt teeb lugude hulgast esmase valiku ansambli torupillimängija Cätlin Mägi, kes on Jussi loominguga juba varasemalt kokku puutunud. Repertuaari moodustamise põhimõtteks on selekteerida välja võimalikult erinevad lood nii tempolt, taktimõõdult kui iseloomult. Tänapäeval on trio repertuaaris leidnud koha kümnekond Maakeri vaharulli salvestuste järgi õpitud instrumentaalpala ning kolm tema esitatud *lututust*.

³ Lututus tähendab rahvakeeles laulustiili, mida esitatakse väljamõeldud silpidel

2.1.3. Seadete loomise põhimõtted

Ansambel lähtub lugude seadmises lihtsuse printsiibist. Põhiliseks võtteks on lugude esitamine heterofoonses unisoonis ning sellele põhimõttele tuginevadki kõik palade seaded. Samuti kasutatakse palju burdoonset saatmistehnikat, nii viulitel kui torupillil. Kuigi Jaago torupillil on pidevalt avatud 2-3 burdoonitoru, mis võimaldab torupillil täita korraga nii meloodia- kui saatefunktsiooni, sooleerivad sageli ka viulid. Torupill võib seejuures mängida kuni neljakordset burdooni, kasutades selleks ka sõrmilist. Maakeri mängustiilile iseloomulikku vormi ning meloodia varieerimist praktiseeritakse samuti ning kahtlemata on see üheks väljakutsuvamaks ülesandeks nii seadete loomisel kui lugude interpreteerimisel. Lugude esitamise pikkuseid üldjoontes kokku ei lepita ning see oleneb mänguolukorrast.

Torupilli Jussi Trio on minu hinnangul teinud kolme tegutsemisaasta jooksul märkimisväärse arenguhüppe, kus seadetes järgitakse endiselt esialgu paika pandud põhimõtteid, kuid valdab üha suurem "vabadus". Kui algselt leppisime üsna täpselt kokku, millal missugust partiid mängitakse, siis nüüd suhtume materjali märksa loomingulisemalt, praktiseerides n-õ vabalt musitseerimist. Omandanud teatava kogemuse ning stiilitunnetuse üheskoos Maakeri lugusid interpreteerides, väljendatakse üha enam oma isiklikke ideid ning mängumaneere palade esitamisel.

Viiulid on häälestatud tavapärase kvinthäälestuse G-D-A-E asemel G-D-G-D ehk kvint-kvart-kvint häälestusse. Selle häälestuseni jõuti ansambli esimestes proovides, kui kvinthäälestuses Maakeri lugude mängimine tehniliselt ootamatult ebamugavaks osutus. Põhjuseid, miks G-D-G-D häälestust eelistada, on mitu. Esiteks on jäljendatavad torupillilood kõik G-duuris ning lisaks mugavamale sõrmestusele on meloodiat võimalik mängida nii I ja II oktaavi, kui väikese oktaavi ning I oktaavi vahemikus. Lisaks võimendub ülemhelide arv, mistõttu pilli kõla toetab torupillimuusikale omast G helistikku.

2.1.4. Lugude loomise protsess

Esimeseks ülesandeks lugude loomisel on transkribeerimine ehk noodistamine. Selleks kasutatakse kas *Sibeliuse* noodigraafika programmi või noodistatakse käsitsi noodivihikusse. Kasutades *Audacity* või mõnda muud muusika töötlemise programmi, aeglustame loo tempo kuulmaks pisematki detaili ning ornamenti. Kui esialgu pidasime vajalikuks igal ansambli liikmel noodistada kõik meie repertuaari kuuluvad Maakeri torupillilood, siis praeguseks teostab transkribeerimise enamasti vaid Mägi.

Lugude noodistamisele järgneb transkribeeringute detailne võrdlus kahasse helisalvestise kuulamisega. Seejärel luuakse üheskoos kõigi noodistuste põhjal üks täiustatud nooditekst, mis sisaldab endas kõiki mängu jaoks vajalikke märkmeid ning mis on üheselt loetav nii torupilli- kui viiulimängijale. Noodistamise protsessile järgneb loo õppimine, mida tehakse paralleelselt originaalsalvestise kuulamisega. Torupillilugude õppimine toimub iseseisvalt, mis päädib järgmises ansambliproovis loo unisoonis kokkumänguga ning seade loomisega. Lugu ei õpita mängima siiski ranges unisoonis, vaid varieerides, mistõttu tekib juba pala omandamisel kooskõlla heterofooniline element. Pillilugude seadmisel on kõigil võrdsed õigused ettepanekute tegemise osas ning nii sünnibki meie looming ühise koostööna. Mida rohkem palasid Maakeri repertuaarist on omandatud, seda vabamaks on muutunud ansambli liikmete pillikäsitlus nii varieerimise- kui improvisatsioonioskuse poolest.

2.2. “Pill ütleb, pidu lõppeb” loo analüüs

Järgnevalt analüüsin Torupilli Jussi Trio repertuaari kuuluvat Maakeri torupillilugu “Pill ütleb, pidu lõppeb” (sellest loost on ühtlasi olemas ka tema *lututuse* helisalvestis). Tegemist on n-ö ‘refleksiivse’ analüüsiga, kus üritatakse paremini aru saada oma loomingu protsessidest, mis toimuvad suurel määral intuiitiivsel tasandil. Analüüsi eesmärgiks on välja selgitada, milliseid võtteid kasutavad viiuldajad selleks, et saavutada kõlaefekti, mis oleks sarnane torupilli mänguga, kuidas torupillilugu muutub viiuli esituses ja milliseid pillispetsiifilisi võtteid

kasutavad viiuldajad selles žanris. Samuti võrreldakse Torupilli Jussi Trio esitust torupilli imiteerivate ajalooliste viiulipalade mängustiiliga (vt 1. peatükk).

Selle eesmärgi saavutamiseks viiakse läbi eksperimendi, kus palutakse kõigil Torupilli Jussi Trio liikmetel salvestada üks läbimäng “Pill ütleb, pidu lõpeb” loost. Eksperimendi käigus kuulavad muusikud kõrvaklappidest antud loo helifaili Torupilli Jussi Trio heliplaadilt ning mängivad samaaegselt oma pilliga seda viisi kaasa, salvestades meloodiast ühe läbimängu. Seejärel noodistan ma kõigi kolme ansambli liikme poolt salvestatud versiooni “Pill ütleb: pidu lõpeb” loost, millele järgneb mängustiilianalüüs ning võrdlus originaalsalvestise põhjal tehtud transkribeerimise ja analüüsiga. Selle peatüki alapeatükkide järjekord peegeldab Torupilli Jussi Trio tööprotsessi, mis algab originaalsalvestise noodistamise ja analüüsiga, seejärel kirjeldatakse ansambli liikmete teadlikke kavatsusi loo interpreteerimisel ning lõpuks analüüsitakse selle protsessi tulemusena sündinud esitust.

2.2.1. Originaalsalvestis

Juhan Maakeri loost “Pill ütleb, pidu lõpeb” on mulle teadaolevalt kolm ajaloolist helisalvestist: 1921. aasta instrumentaalloo ERA salvestis ning samal aastal tehtud SKS salvestised nii torupilliloost kui Maakeri laulmisest (*lututusest*) (vt lisa 2, lood 4-6).⁴ Loo kirjeldamisel lähtun Cätlin Mägi nooditusest, mille ta on teinud ERA helisalvestise põhjal ning mis on ühtlasi olnud Torupilli Jussi Trio õppematerjaliks pala omandamisel. ERA salvestisel on Maakeri mängust 3 läbimängu, neist igaüks eri pikkusega (viimane läbimäng lõpeb A-osaga). Oma noodituses on Mägi paigutanud Maakeri instrumentaalversiooni kohakuti eelpool mainitud *lututusega* (vt lisa 1).

Antud pala analüüsimisel tekib probleem vormi määramisega. Instrumentaalversioonis üheselt mõistetavat rütmilist tsesuuri ei ole, mistõttu meloodia ülesehitus pole selge. Meloodia koosneb taktmotiividest, selged fraasid ja laused puuduvad ning pole ka meloodilisi kadentse (e. lõpetava iseloomuga motiive). See annab alust arvata, et Maaker järjestab motiive vabalt ehk

⁴ Fondiviiteid vt allikate nimekirjast

improviseerides, mis viitab meloodia arhailisusele ning vanale mõtteviisile muusikas. Cätlin Mägi lahendas selle probleemi lähtudes loo *lututuse* variandist, kus vormi liigendus on paremini tajutav. Ta määras instrumentaalversiooni A-osa pikkuseks 12 takti ning B-osa pikkuseks 9 takti. Täielikku vastavust vokaal- ja instrumentaalversioonide vahel siin siiski pole, sest A-osa instrumentaalvariant on kahe takti võrra pikem, kui vokaalne.

Üheks iseloomulikumaks elemendiks nii kõnealusel loos kui üldistavalt kogu torupillimuusikas on “kaunistavate” nootide lisamine põhimeloodiale. Kuna torupillil ei ole võimalik sama nooti mängida üksteise järel, tuleb samade helikõrguste eraldamiseks kasutada mõnda muul helikõrgusel asetsevat heli. Neid eraldavaid ja kaunistavaid noote, mis ei lange kokku vokaalvariandi silbirütmiga, tähistab Mägi noodistuses rombikujulise peaga nootidega. Need täidavad loos nii rütmilist kui harmoonilist funktsiooni - ühelt poolt tihendavad nad rütmi ning teisalt viitavad kujuteldavale harmooniale.

“Pill ütleb, pidu lõppeb” loos on Maaker kasutanud terve loo vältel G-duuri kõrge juhttooni *fis* asemel astet *f*, mis annab loole väga omapärase ja arhailise kõla. Vanemale torupillimuusikale viitab ka selgete harmooniafunktsioonide (toonika ja dominandi) puudumine meloodia taga. Sellegipoolest tekitavad loo põhimeloodiale lisatud noodid mõningast harmooniatunnetust kolmkõlade ning kvartsekstakordide näol.

Analüüsi tulemusena võib järeldada, et lugu “Pill ütleb, pidu lõppeb” on varasema päritoluga, kui 1. peatükis analüüsitud lood, mis sisaldasid vaid mõningaid torupillirepertuaari tunnuseid. Vastavalt sellele võiks oodata, et ka Torupilli Jussi Trio variant sisaldab endas rohkem arhaili jooni.

2.2.2. Loo seadmise plaan

Nagu oli juba mainitud, on loo seadmisel lähtutud kahest Juhan Maakeri esitusest - instrumentaalsest ja vokaalsest. Torupilli Jussi Trio palas demonstreeritakse esmalt lauluviisi, mida lauldakse üheskoos unisoonis ning pillisaateta paari läbimängu ulatuses. Laulule järgneb viiulite burdoonsaade, mille peale mängib torupill “Pill ütleb, pidu lõppeb” instrumentaalloo

kuuest esimesest taktist koosnevat meloodiat. 6-taktilist viisi mängitakse üksteise järel määramatu arv kordi - alustab torupill, seejärel liitub üks viiulitest ning kui lisandub ka teine viiul, ei korrata enam varasemat meloodiat, vaid mängitakse heterofoonilises “unisoonis” terve läbimängu pikkus. Lugu mängitakse vaba arv kordi ning lõpetatakse üksteise märguannete peale taas burdooniga, mis kestab seni, kuni torupillikotis õhk otsa saab. Mägi noodistus on aluseks meloodia mängimisel kõikidel ansambli liikmetel, kuid see eeldab teatud vabadust ning kaunistamisvõimalusi. Esimese kolme fraasi puhul pakub Mägi meloodia erinevaid variante, mis võivad kõlada koos. Me ei lepi kokku, kes millise variandi valib, mistõttu on kooskõla juhuslik, tekitades loomuliku heterofoonilise kõla.

2.2.3. Versioonide võrdlus

Kuigi käesoleva eksperimendi näol ei olnud tegu reaalse mängusituatsiooniga, kus ansambli liikmed oleks koos musitseerinud, leian, et katsetus täitis oma eesmärgi. Juba noodistamise käigus selgus, et nüansse, mille poolest erinevad muusikute versioonid nii üksteisest kui Maakeri mängust, on palju. Versioonide võrdluse hõlbustamiseks kirjutasin loo originaalversiooni ning kolme ansambli liikme versioonid üksteise alla (vt lisa 1).

Nagu võis ka oletada, sarnanes Juhan Maakeri versioonile enim Cätlin Mägi esitus. Kindlasti mõjutas Mägi mängustiili asjaolu, et tema on loo originaalversiooni ning ühtlasi ka Maakeri teisi salvestatud palu kõige enam kuulanud ja noodistanud. Kuigi pala noodistasid kõik trio liikmed, oli Mägi see, kes konstrueeris “Pill ütleb, pidu lõppeb” loost lõpliku versiooni, mille järgi hakati lugu õppima. Mägi versioonis leidub mitmeid identseid takte Maakeri esitusega, kuid samas on tema mängus rohkelt varieerimist nii rütmilises kui meloodilises plaanis. Samuti esineb nii rütmilist kui ka meloodilist varieermist minu ja Eeva Talsi mängus.

Enim eristub viiuldajate mäng torupillil mängitud versioonidest põhimeloodiale lisatud nootide poolest, mis on iseloomulikud just torupillimuusikale ning mida viiuliversioonides leidub vähem. Samuti erinevad viiuldajate versioonides kasutatud lisanoodid torupillimängust kohati helikõrguste poolest. Näiteks on torupilli versioonides B-osa teises taktis kasutatud eraldavate

nootidena h ning f , kuid viiuldajad on samade nootide asemel kasutanud e ning g (vt lisa 2). Selline valik on seletatav viiuli mängutehnilise mugavuse (mugava sõrmestuse) ning pilli häälestusega.

Viiuldajate versioonides on oluliseks stiilielemendiks ka legaato kasutamine, kus peamiselt kaheksandiknootidel baseeruv meloodia on mängitud ühendades noote kahekaupa. Nii Talsi kui ka mina kasutame legaatosid enamasti kõigil kolmel takti löögil. Legaatol on mitmeid funktsioone (artikulatsioon, rütmika, fraseerimine, dünaamika jms) ning nende eripärane kasutamine on kahtlemata iseloomulik ka rahvapärasele eesti viiulimängule. Samas julgen väita, et torupillimuusika jäljendamine viiulil tekitab alateadlikult soovi noote omavahel rohkem siduda ning tekitada torupillile omast ühtlast ning katkematut helinivood, mistõttu kasutatakse legaatosid rohkem, kui seda ehk muidu viiulimuusika interpreteerimisel tehtaks.

Nagu oli juba mainitud, on lugu “Pill ütleb, pidu lõpeb” vanema päritoluga, kui 1. peatükis analüüsitud lood, ning sellevõrra on see ka torupillipärasem. See nõuab ka Torupilli Jussi Trio viiuldajatelt torupillipärasemaid mänguvõtteid. Näiteks kasutame nii mina kui ka Eeva Talsi erinevalt 1. peatükis käsitletud külaviiuldajatest torupillilugude imiteerimisel samal helikõrgusel asetsevate nootide eraldamiseks ning rütmi tihendamiseks lisanooti.

Kui külaviiuldajate eesmärk burdooni mängimisel oli katkematu helinivoo, mitte rütmilise saate tekitamine, siis Torupilli Jussi Trios kasutame viiulitel mõlemaid võimalusi. Esimesel juhul sarnaselt külaviiuldajatega vahetame poogna suunda juhuslikes kohtades vastavalt poogna liikumise kiirusele. Rõhkude tekitamiseks vahetame poogna suunda sagedamini, nt iga takti alguses või lausa igal löögil. Pillilugudes saatemängija rolli võttes kasutamegi mõlemat meetodit, kombineerides neid omavahel vabalt ning spotaanselt.

KOKKUVÕTE

Loomingulise magistritöö kirjalik osa käsitleb eesti torupillilugude jäljendamist viiulil, mis kujunesid 19. sajandi lõpus omaette žanriks. Töö koosneb kahest peatükist: esimeses keskendun ajaloolisele kontekstile, võttes aluseks 1936.-1938. aasta helisalvestised ning teises peatükis analüüsin oma ansambli Torupilli Jussi Trio liikmete mängumaneere, teostades analüüsi Juhan Maakeri loo “Pill ütleb, pidu lõppeb” esitamisest. Töö üheks eesmärgiks oli välja selgitada, millised mänguvõtted on iseloomulikud torupillirepertuaari jäljendamisele. Ajalooliste helisalvestiste analüüsi tulemusena leidsin, et üheks peamiseks eripäraks jäljendamisel on lugude faktuuri tihendamise aspekt, mida teostatakse nii topeltnootide kui burdoonsaate mängimise toel. Samuti analüüsisin ma lugude vorme, kust selgus, et antud muusikažanrile on iseloomulik vanemale torupillimuusikale omane motiivilisus ning vormiosade varieeruv pikkus. saab öelda, Torupillimuusika jäljendamises viiulil on segunenud vanema ning uuema stiili jooned, mis iseloomustab neid jäljendamisi üleminekuperioodi žanrina.

Töö teises peatükis tegelen Torupilli Jussi Trio liikmete mängumaneeride võrdlusega, mille eesmärgiks oli läbi ansamblimängu süüvida oma ansamblikaaslaste ning iseenda mõttemaailma “Pill ütleb, pidu lõppeb” loo interpreteerimisel. Analüüsi tulemusel leidsin, et kuigi ansambel on loo omandanud sama noodistuse järgi (mitte küll rangelt unisooni järgides), on nii rütmi kui meloodia varieerimine omane kõigile ansambli liikmetele. Kui Cätlin Mägil on torupillimängijana võimalik Juhan Maakeri mängustiili jäljendada kõigis nüanssides, mida ta ka teeb, siis mina ning Eeva Talsi viiuldajatena oleme loonud viiuli ehituslikust ning mängutehnilisest spetsiifikast tulenevatest eripäradest mõjutatud hübriidse mängustiili, kus segunevad nii torupilli- kui viiulimängu võtted.

Nii ansambli kui minu isiklikuks motivatsiooniks ning eesmärgiks on püüelda pärimusmuusikutena sellele muusikale omase vabaduse ning oskusliku varieerimise poole. Selles töös teostatud noodistused ning analüüs inspireerivad mind rohkem süvenema pillimängu nüanssidesse nii solisti kui ansamblimuusikuna. Nii ansambli kui oma mängu analüüs aitas mul

paremini teadvustada loominguolisi otsuseid, mis on tehtud intuiitiivsel tasandil. Samuti kuulub mu mängurepertuaari nüüd rohkem lugusid viiulil mängitud torupillilugude muusikažanrist ning ma saan külaviiuldajate salvestustelt kuulnud mängunippe ning -maneere praktiseerida ka Torupilli Jussi Trios.

ALLIKAD

ERA helisalvestised

- 1) Torupillivalts, ERA, Pl. 85 A1 <Tori - H.Tampere. A.Pulst 1938 a. <Aleksander Aaviksoo, (68-a.) ja Hindrek Pukk (Saarde khk, Pati v., s. 1875). Noodist. K. Kreintaal
- 2) Torupillitükk, ERA, Pl. 36 A1 <Urvaste, Vaabina vald, Antsla - H.Tampere, A.Pulst 1937 a. <Ott Hiiop (s. 1865) ja Kristjan Joakit (70-a.). Noodist. K. Kreintaal
- 3) Torupillivalts, ERA, Pl. 30 B1 <Kolga-Jaani, Võisiku v, Oti t. - H.Tampere, A.Pulst 1937 a. <Juuli Ott (1870-1944). Noodist. K.Kreintaal
- 4) Pill ütleb, pidu lõppeb, ERA, Fon. A8 c <Emmaste khk, Muda k., Männiku t., -C. Kreek, A. Lareda, J. Muda 1921 a. <Juhan Maaker (s. 1845). Noodist. C. Mägi

SKS helisalvestised

- 1) Pill ütleb, pidu lõppeb (instrumentaaversioon), SKS 1921 a. <Juhan Maaker (s. 1845)
- 2) Pill ütleb, pidu lõppeb (vokaalversioon), SKS 1921 a. <Juhan Maaker (s. 1845)

* SKS helisalvestistel puudub fondiviide, sest kui Cätlin Mägi Anneli-Kont Rahtola vahendusel Sibeliuse Muusikaakadeemiast salvestised kasutada sai ning SKS arhiiviga Helsingis ühendust võttis, ei saanud arhiivist vastust seoses viidetega. SKS arhiivi kodulehekülg asub aadressil - <http://www.finlit.fi>

Isiklikud salvestised

- 1) Torupilli Jussi Trio CD “Torupilli Jussi Trio”, 2013 a. - “Pill ütleb, pidu lõppeb”
- 2) Pill ütleb, pidu lõppeb <Viljandi - Cätlin Mägi 2016 a. <Cätlin Mägi (snd 1979).
- 3) Pill ütleb, pidu lõppeb <Tartu - Eeva Talsi 2016 a. <Eeva Talsi (snd 1988).
- 4) Pill ütleb, pidu lõppeb <Vaidasoo k, Harjumaa - Karoliina Kreintaal 2016 a. <Karoliina Kreintaal (snd 1988).

KIRJANDUS

Jaago, Cätlin 2002. *Torupillilugude vormianalüüs*. Diplomitöö. Viljandi: Viljandi Kultuurikolledž.

Jaago, Cätlin 2008. Torupill. - *Eesti rahvapäille*. Toim. Igor Tõnurist. Tallinn-Viljandi: Ajakirjade Kirjastus, 46-50.

Kont-Rahtola, Anneli 2008. Viilul. - *Eesti rahvapäille*. Toim. Igor Tõnurist. Tallinn-Viljandi: Ajakirjade Kirjastus, 96-98.

Kõmmus, Helen. 2007. *Särtsakaid lugusid kroonimata peast Juhan Maakerist*. Artikkel. Hiiu Leht, noortelisa Glasuur

Leichter, Karl. 1982. *Torupill - eestlaste lemmikpill*. Valik artikleid, lk. 125-141

Sildoja, Krista. 2004. *Rahvapärane viiulimäng 20. sajandi esimesel poolel Tori ja Vändra viiuldajate näitel*. Magistratöö. Tallinn: Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia muusikateaduse osakond

Sildoja, Krista. 2014. *Äratismäng uinuvale rahvamuusikale. August Pulsti mälestusi*. Tallinn: Eesti Teatri- ja Muusikamuuseum

Sildoja, Krista. 2010. *Eesti viiul. Viiulimuusika repertuaarikogumik*; http://eestiviilul.rahvamuusika.ee/1879_Esimene_lustilik_mangumees_259.htm. Vaadatud 01.05.2016

Tampere, Herbert. 1975. *Eesti rahvapillid ja rahvatantsud*. Tallinn: Eesti Raamat

Tõnurist, Igor. 1996. *Pillid ja pillimäng eesti külaelus*. Tallinn: Ajaloo Instituut

LISAD

Lisa 1. Noodistused 1936-1938. aasta helisalvestistest

Lugude viited on nii noodistustes kui peatüki allikad all.

“Torupillivalts” Aleksander Aaviksoo ja Hindrek Pukki esituses

A handwritten musical score for the piece "Torupillivalts" by Aleksander Aaviksoo and Hindrek Pukki. The score is written in blue ink on a white background. It consists of eight staves, each with a treble clef and a key signature of one sharp (F#). The first staff is the melody, starting with a treble clef and a key signature of one sharp. The second staff is a bass line, starting with a bass clef and a key signature of one sharp. The third and fourth staves are also bass lines, starting with a bass clef and a key signature of one sharp. The fifth and sixth staves are also bass lines, starting with a bass clef and a key signature of one sharp. The seventh and eighth staves are also bass lines, starting with a bass clef and a key signature of one sharp. The score is divided into four measures, labeled B1, B2, B3, and B4. The first measure is labeled A1, the second A2, the third A3, and the fourth A4. The score includes various musical notations such as notes, rests, and accidentals. The title "Torupillivalts" is written in a cursive font at the top of the first staff.

The image shows a page of ten blank musical staves. In the lower-left quadrant, there is handwritten musical notation in blue ink. This notation is organized into two systems, each consisting of two staves. The first system has a treble clef on the left staff and a bass clef on the right staff. The second system has a bass clef on the left staff and a treble clef on the right staff. The notation includes notes, stems, beams, and slurs, suggesting a musical exercise or a short piece of music.

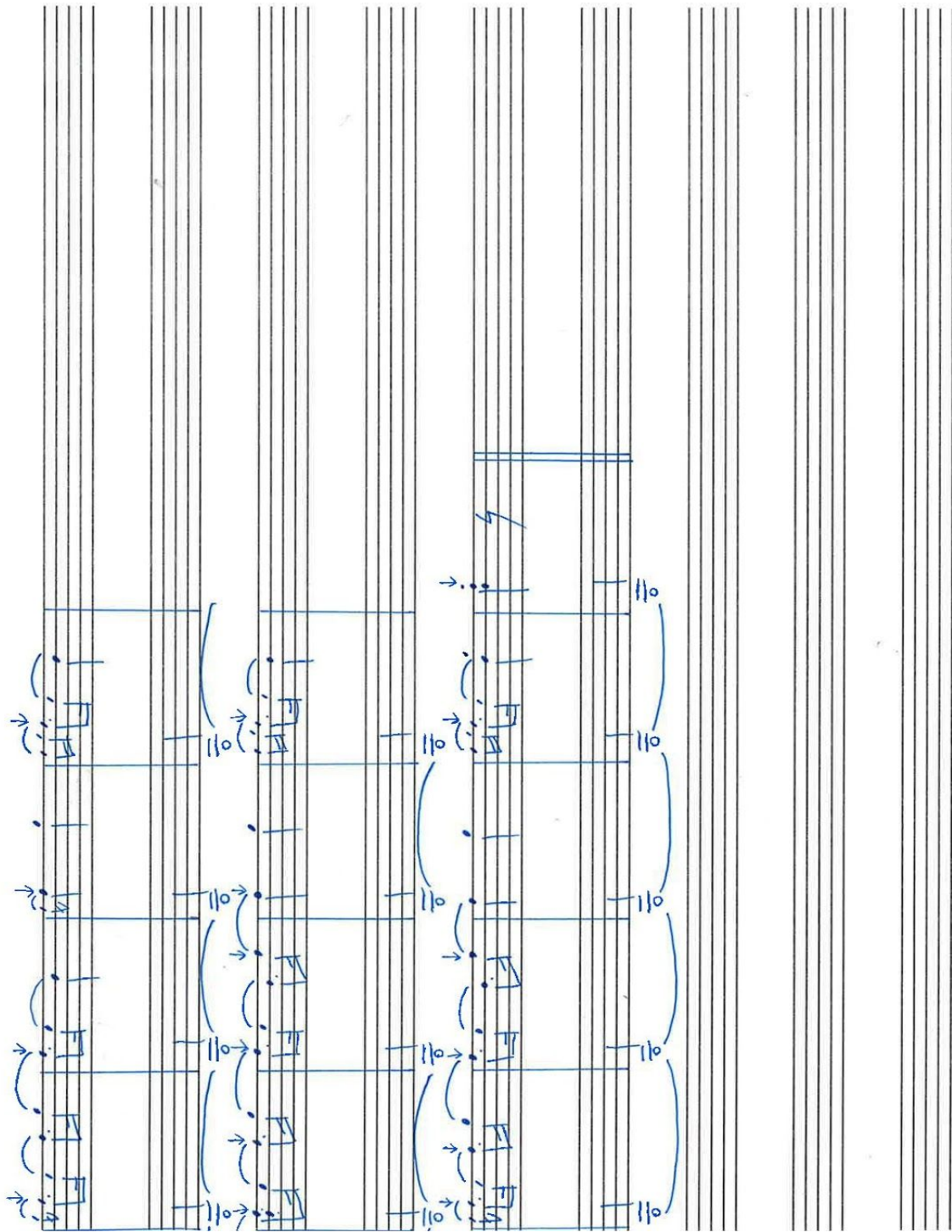
Handwritten musical score for guitar, consisting of three systems of staves. Each system has a treble clef staff with a key signature of two sharps (F# and C#) and a bass clef staff. The first system is labeled A5 and B5, the second A6 and B6, and the third A7 and B7. The notation includes various rhythmic values, accidentals, and slurs.

ERA, Pe 85 A1 < Toni - H. Tampere, A. Puht 1938a. < Aleksander Aaviksoo (68-a.)
 ja Hindrek Puht (Saarde kate, Patti v. s. 1975). Noodist. Kandina Keitast (2016)

“Torupillitukk” Ott Hiiopi ja Kristjan Joakiti esituses

The image shows a handwritten musical score for the piece "Torupillitukk". The score is written in blue ink on a white background. It consists of six staves, each with a treble clef and a key signature of one sharp (F#). The time signature is 2/4. The first staff is labeled "A1" and contains the title "Torupillitukk". The second staff is labeled "A2" and contains the first measure of the melody. The third staff is labeled "A3" and contains the second measure. The fourth staff is labeled "B1" and contains the third measure. The fifth staff is labeled "B2" and contains the fourth measure. The sixth staff is labeled "B3" and contains the fifth measure. The score is divided into three systems, each containing two staves. The first system contains staves A1 and A2. The second system contains staves A3 and B1. The third system contains staves B2 and B3. The score is written in a clear, legible hand.

ERA, PE 36 A1 < Urusante khk, Vaabina v. Antsla - H. Tampere, A. Puht 1937 a
< OH Hiiop (sm 1865) ja Kristjan Joakiti (sm 1865). Noodi sk. Karolina Kestral (2016)

“Torupillivalts” Juuli Otti esituses

Torupillivalts

A₁
A₂
A₃
A₄
A₅

ERA, Pl 30 B1 < Kolga-Jaani kkk, Väiniku v. Oti t. - H. Tampre, A. Põlst 1936.a
< Juuli Ott (1870-1944). Needid. Kõrvaline Kehtaal (2016).

The image shows a page of handwritten musical notation. The page contains ten horizontal staves. The first four staves are filled with blue ink notation. The notation consists of notes (dots) and stems (horizontal lines) placed on the staves. Some notes are grouped together with parentheses or other symbols. The fifth, sixth, seventh, eighth, ninth, and tenth staves are completely empty. The handwriting is in blue ink on a white background.

Lisa 2. Noodistused Juhan Maakeri loost “Pill ütleb, pidu lõppeb”

Cätlin Mägi noodistus Juhan Maakeri esitusest loost “Pill ütleb, pidu lõppeb”

Pill ütleb pidu lõppeb
Torupilli Jussi lugu nr 5

The musical score is presented in a vertical layout. It includes the following parts:

- Vocal Parts:** A1, A2, A3, B1, B2, B3, and C2. Each part is written in a single staff with lyrics underneath.
- Instrumental Parts:** Labeled 'INSTR.' and 'LAUL' (Vocal). Section A includes parts A, B, and C. Section B includes parts B and C. Section C includes parts C and D.
- Lyrics:**

ot-sus õ - lut ot - sus pulm lõp - pet - tud lõ - lõt lõt - da lõt - da ta ti tu rü - dü ra - di ti - di rüü - tut

pi - ll üt - leb' pi - da lõp - peb pi - ll üt - leb pi - da lõp - peb pe - re ta - a - di õ - lut

tõ - lõt lõt - lat ti tu - le lüt - lat tu - l - lüt tu - dütüt tüt tut tut lõ - lõt lõt - da lõt - da ta

ERA, Fon. A.8 c < Emmaste klk. Mõda k. Männiku l. - C. Kresk, A. Lareda, J. Mõda 1921. a < Juhan Maaker (Torupilli Juhan (Ass)) suid. 1844. a.

Torupilli Jussi Trio liikmete versioonide noodistus loost "Pill ütleb, pidu lõppeb"

Pill ütleb, pidu lõppeb

A

1)

2)

3)

4)

5)

6)

B

1)

2)

3)

4)

- 1) ERA, For ABC < Emmaste kkk, Mude k, Männiku t - C. Kreek,
A. Lareida, J. Mude 1921 a. < Johan Maaker (shd 1845). Noodist.
C. Hägi
- 2) < Vilgandi - Cäilin Hägi 2016 a. < Cäilin Hägi (shd 1979).
Noodist. K. Kreintaal
- 3) < Tõntu - Eeva Talvi 2016 a. < Eeva Talvi (shd 1988).
Noodist. K. Kreintaal
- 4) < Vaidano k, Harjuma - Karoliina Kreintaal 2016 a.
< Karoliina Kreintaal. Noodist. K. Kreintaal

Lisa 3. CD helinäidetega

Lugude nimekiri:

- 1) “Torupillivalts” Aleksander Aaviksoo ja Hindrek Pukki esituses
- 2) “Torupillitükk” Ott Hiiopi ja Kristjan Joakiti esituses
- 3) “Torupillivalts” Juuli Otti esituses
- 4) “Pill ütleb, pidu lõppeb” Juhan Maakeri esituses (ERA salvestis)
- 5) “Pill ütleb, pidu lõppeb” (vokaalversioon) Juhan Maakeri esituses (SKS salvestis)
- 6) “Pill ütleb, pidu lõppeb” Juhan Maakeri esituses (SKS salvestis)
- 7) “Pill ütleb, pidu lõppeb” Torupilli Jussi Trio esituses
- 8) “Pill ütleb, pidu lõppeb” Cätlin Mägi esituses
- 9) “Pill ütleb, pidu lõppeb” Eeva Talsi esituses
- 10) “Pill ütleb, pidu lõppeb” Karoliina Kreintaali esituses